

Psykofarmakologins utveckling under något mer än ett decennium har betecknats som revolutionerande för psykiatri. Dels har man fått en fastare förankring i de biologiska grundvetenskaperna genom en, även efter farmakologiska mått, detaljerad kännedom om flera medels verkningsmekanismer och som ytterligare konsekvens en begynnande förståelse för det neurokemiska underlaget för affektiva psykoser. Dels har den kliniska psykiatri fått en förstärkt behandlingsarsenal som blivit tillgänglig i öppen vård och utanför specialisternas krets. Flera internationella översikter har publicerats som snabbt blivit inaktuella, förra året kom en på norska och nu genom LEOs initiativ en på svenska: *Psykofarmaka. Teoretisk bakgrund och praktisk användning*. Här har fem av landets främsta specialister på området lämnat bidrag som tillsammans väl täcker både de teoretiska och kliniska aspekterna. Grundforskningen på området är väl företrädd i Sverige genom Hillarp-gruppens neurokemiska arbeten och den psykofarmakologiska forskningen av Arvid Carlsson och hans grupp i Göteborg. Carlsson ger i boken den sortens briljanta översikt över farmakas verkningsmekanismer som endast egen forskning inom området kan ge underlag till. Björn-Erik Roos ger en välavvägd klinisk-farmakologisk översikt med ett stort antal referenser för den som vill ytterligare penetrera ämnet. De kliniska avsnitten är grupperade kring de stora sjukdomsgrupperna där Gunnar Holmberg behandlat de neurotiska rubbningarna, Bo Gerle psykoserna och Gunnar Lundquist depressioner samt alkoholism och narkomani. Dessa avsnitt präglas av författarnas mogna kliniska omdöme och erfarenhet av kliniska läkemedelsvärderingar. Samtliga har satt in den psykofarmakologiska behandlingen i sitt rätta kliniska sammanhang och undvikit en ensidig betoning som kunnat ligga nära till hands. Genom att framställningen är brett upplagd kan den också tjäna som ett repertorium över klinisk psykiatri. Vid sidan av Lingjaerdes norska bok är detta den mest aktuella och väl-skrivna översikten som är tillgänglig i dag.

Framställningen är så modern man kan begära och man har fått med en sådan nyhet som litiumjonens profylaktiska effekt vid affektiva psykoser. Däremot har klorpromazinets luktfria och välsmakande flytande embonatform ej kommit med och den numera indragna MAO-hämmaren nialamid är upptagen som behandlingsalternativ vid depressioner. De nya butyrofenonerna är bara omnämnda i den kliniskt-farmakologiska översikten, medan den kliniska framställningen inskränker sig till haloperidol.

Frånsett en del nyansglidningar i nosologiska spörsmål, svåra att undvika när flera författare bidragit, finns intet för en recensent att slå ned på. Kanske skulle man mot bakgrund av den pyramidala förbrukningen av farmaka som påstås öka den cerebrala genomblödningen, vilja ha kraftigare understruket att denna terapiform hittills ej blivit tillfredsställande underbyggd. Likaså kunde det vara värt att påpeka existensen av atypiska endogena depressioner, som ej har vanliga depressiva symptom utan som får diagnosticeras på förloppet och som ofta misskännes och får ofruktbar lokalbehandling för olika somatiska symptom i stället för framgångsrik antidepressiv behandling.

Boken vänder sig till icke-psykiatriska kolleger och medicinare, där speciellt de förra bör ha mycket att hämta på ett område som ej ingick i grundutbildningen. Som elementär lärobok torde en uppställning efter de olika läkemedelsgrupperna vara att föredraga. Även socialarbetare, arbetsterapeuter, psykologer och sköterskor som vill orientera sig på ett högaktuellt medicinskt område, har mycket att hämta, främst i de kliniska avsnitten. Som en stor förtjänst bör nämnas alfabetiska register såväl över generiska som specialitetsnamn med hänvisning till formler. Boken är ej åsatt något pris, vilket ej är ett förbiseende, då den efter rekvisition utsändes gratis till läkare och medicinare, säkerligen också till andra som är engagerade i sjukvården.

Det hade varit angenämnt att få avsluta med konstaterandet att boken representerar ett värdefullt komplement i den relativt tunnsådda svenskspråkiga psykiatriska undervisningslitteraturen och att LEO givit ett föredöme i objektiv läkemedelsinformation med stor genomslagskraft. Tyvärr finns ett inhäftat bihang som dels ger en översikt över LEOs psykofarmaka, dels, vilket är det beklagliga, medicineringsföreslag vid olika sjukdomstillstånd med endast dessa farmaka. Även om LEO är förhållandevis väl sorterad, blir urvalet ensidigt, vilket kan illustreras med sådana förslag som att behandla delirium tremens med klorpromazin, depressioner med endast trimipramin och fentiaziner samt mani utan litium. Samtidigt som man förvånar sig över bristen på eklampsykeologi får man hoppas att kollegerna ej inskränker sig till denna lathund utan går till bokens fyllda och objektiva framställning.

Jan-Otto Ottosson
prof. i psykiatri, Umeå